

**Uchwała Nr XXX/145/12
Rady Gminy Markowa
z dnia 17 grudnia 2012 r.**

w sprawie uchwalenia **Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2013 - 2016**

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt. 9 , art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym /Dz.U. z 2001 r. Nr 142 , poz. 1591 z późn. zm./, art. 87 ust. 1 - 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami / Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm. /

**Rada Gminy Markowa
uchwała, co następuje:**

§ 1.

Przyjmuje się do realizacji **Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2013 – 2016** stanowiący załącznik do niniejszej uchwały, zaopiniowany pozytywnie przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Rzeszowie.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Markowa.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego .

Przewodniczący
Rady Gminy Markowa

Maria Magdalena Gonciarz

Rada Gminy
Markowa

ZAŁĄCZNIK
DO UCHWAŁY NR XXX/145/12
RADY GMINY MARKOWA
Z DNIA 17 GRUDNIA 2012 ROKU

**GMINNY PROGRAM OPIEKI
NAD ZABYTKAMI
GMINY MARKOWA

NA LATA 2013-2016**

SPIS TREŚCI

I.	Wstęp	4
II.	Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	4
III.	Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.	5
1.	Konstytucja RP z 2 kwietnia 1997 r. Zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela:	5
2.	Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.....	5
3.	Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym.	7
IV.	Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturalnego.	7
1.	Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.	7
1.1.	Narodowa Strategia Kultury na lata 2004-2013.....	8
1.2.	Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami.	8
2.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.	9
2.1.	Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2020	9
2.2.	Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego.	9
V.	Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy Markowa	10
1.	Zarys historii gminy Markowa.	10
2.	Krajobraz kulturowy.	12
3.	Zabytki nieruchome	13
4.	Zabytki ruchome	16
5.	Zabytki archeologiczne	18
6.	Zabytki muzealne	18
7.	Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.....	19
8.	Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	20
VI.	Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.....	21
VII.	Założenia programowe.....	22
1.	Zahamowanie procesów degradacji obiektów i terenów zabytkowych oraz doprowadzenie do poprawy ich stanu zachowania.....	22
2.	Promocja i edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego służąca budowaniu tożsamości lokalnej.....	23
VIII.	Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Markowa.	24

1. Środki finansowe z budżetu państwa, przyznawane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w ramach programów ministerialnych	24
2. Środki z Funduszy Europejskich	25
3. Środki wojewódzkie, przyznawane przez marszałków województw.	26
4. Środki gminne.....	27
IX. Aneksy	28
1. Wykaz zabytków wpisanych do gminnego rejestru zabytków.....	28
2. Wykaz zabytków wpisanych do rejestru zabytków.	28
3. Wykaz stanowisk archeologicznych.....	28

I. Wstęp

Dziedzictwo kulturowe jest ważnym czynnikiem życia społecznego człowieka, określającym i wyróżniającym go spośród innych wspólnot. Stanowi ono dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, jak również dorobek naszych czasów. Oznacza wartość – materialną lub niematerialną – przekazaną przez przodków i określającą naszą kulturę.

Podstawą prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2003 r. Nr 162 poz. 1568), regulująca w sposób całościowy pojęcia zabytku, ochrony i opieki nad zabytkami, form ochrony, kompetencje organów ochrony zabytków, w tym administracji rządowej i samorządowej, formy finansowania opieki nad zabytkami oraz ich ewidencjonowania. Ustawa nakłada również na gminy obowiązek opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami jako głównego instrumentu zarządzania zasobami stanowiącymi dziedzictwo kulturowe gminy.

Najważniejszym celem Gminnego Programu Ochrony Zabytków Gminy Markowa jest stworzenia planu opieki nad zabytkami na terenie gminy obejmującego ochronę i poprawę stanu zasobów środowiska kulturowego oraz szeroko pojętą edukację regionalną, mającą na celu budowanie lokalnej tożsamości kulturowej. Jednym z najważniejszych priorytetów przyjętych w programie są działania mające na celu powstrzymanie zjawiska niszczenia obiektów o dużych walorach architektonicznych oraz dążenie do przeprowadzenia prac remontowych zabytków znajdujących się w złym stanie. W tym celu gmina będzie podejmowała starania o dofinansowanie prac przy zabytkach gminy z budżetu państwa oraz programów UE. Niezwykle ważne dla zachowania lokalnej tożsamości kulturowej są również przewidziane w programie działania promocyjne i edukacyjne, które nie tylko informują o roli i znaczeniu lokalnych wartości i wspólnych korzeniach, ale przede wszystkim budzą w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej.

II. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Obowiązek opracowania Programu ochrony zabytków reguluje ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ogłoszona w Dz. U. z 2003 r. Nr 162. poz. 1568 wraz z późn. zm.

Zgodnie z art. 87 gminny program ochrony zabytków powinien być opracowywany co 4 lata przez Wójta Gminy, a następnie przyjęty przez Radę Gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Do zadań Wójta należy również obowiązek sporządzenia co 2 lata sprawozdania, które przedstawia się Radzie Gminy.

Art. 87 pkt 2 szczegółowo reguluje cele programu:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy ich zachowania
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

III. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.

Obowiązujące uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami:

1. Konstytucja RP z 2 kwietnia 1997 r. Zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela:
  - art. 5 – *Rzeczpospolita Polska strzeże dziedzictwa narodowego*
  - art. 6 ust. 1 - *Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju*
  - art.86 - *Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie*
2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 r. reguluje w sposób całościowy pojęcia zabytku, ochrony i opieki nad zabytkami, form ochrony, kompetencje organów ochrony zabytków, w tym administracji rządowej i samorządowej, formy finansowania opieki nad zabytkami, ich ewidencjonowania.

Zgodnie z art. 3 ustawy zabytek *to nieruchomość lub rzecz ruchoma, będąca dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki lub zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.*

W myśl ustawy ochronie i opiece podlegają:

- a) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
  - krajobrazami kulturowymi,
  - układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
  - dziełami architektury i budownictwa,

- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

b) zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. Nr 85, poz. 539, z 1998 r. Nr 106, poz. 668, z 2001 r. Nr 129, poz. 1440 oraz z 2002 r. Nr 113, poz. 984),
- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzielami oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

c) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochrona zabytków ma na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków,
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- przeciwdziałania kradzieży lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- kontrole stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska

Rozdział 2 *Ustawy...* w sposób szczegółowy reguluje formy i sposoby ochrony zabytków. Należą do nich:

- wpis do rejestru zabytków
- uznanie za pomnik historii
- utworzenie parku kulturowego

- ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Park kulturowy jako forma ochrony krajobrazu kulturowego tworzy, na podstawie uchwały, Rada Gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Wójt (burmistrz, prezydent miasta), w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, sporządza plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez Radę Gminy (art. 16).

Do obowiązku Wójta w zakresie ochrony zabytków należy również prowadzenie gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków nieruchomości z terenu gminy. Ewidencja powinna zawierać zabytki nieruchome wpisane do rejestru oraz inne znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków lub wyznaczone przez wójta. Ponadto, art. 19 *Ustawy...* nakłada na gminę obowiązek uwzględnienia ochrony nad zabytkami w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

3. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym.

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. W art. 7 ust. 1, pkt 9 ustawy zostały określone zadania własne gminy: *„zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”*.

IV. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturalnego.

1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie Narodowa Strategia Kultury na lata 2004 – 2013 przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r. oraz jego uszczegółowieniu Uzupelnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020 przyjętym w 2005 r.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”. Drugim ważnym dokumentem porządkującym sferę ochrony nad zabytkami w Polsce jest krajowy program opieki nad zabytkami. W związku, iż jest on w trakcie opracowywania, fundamentalne znaczenie mają Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami.

1.1. Narodowa Strategia Kultury na lata 2004-2013

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 przyjęta przez Radę Ministrów 21 września 2004 r. jest rządowym dokumentem stanowiącym podstawę dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowoczesnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, a także dla wspólnoty Polski z Unią Europejską. Celem strategicznym strategii jest zrównoważenie rozwoju kultury w regionach. Jednym z instrumentów realizacji Narodowej Strategii Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”. Celem programu jest poprawa stanu i dostępności zabytków poprzez:

- tworzenie warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptację na cele społeczne
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości
- tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych
- promocje polskiego dziedzictwa narodowego w Polsce i za granicą
- wzmocnienie zasobów ludzkich w sferze ochrony zabytków
- podnoszenie świadomości społecznej dotyczącej dziedzictwa narodowego
- zabezpieczenie zabytków i archiwaliów przed nielegalnym wywozem za granicę.

Cele Narodowego Programu zostały szczegółowo określone w 2 priorytetach. Pierwszy z nich, *Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe*, nawiązuje do działań mających na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Drugi priorytet reguluje kwestie związane z edukacją i administracją na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego w szczególności działania mające na celu rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego.

1.2. Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami.

Opracowanie Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami jest ustawowym obowiązkiem Ministra Kultury, zgodnie z zapisem Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami zostały opracowane przez zespół Rady Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury. Głównym celem programu jest wzmocnienie ochrony i opieki nad zabytkami oraz poprawę ich stanu. Dodatkowym celem jest stworzenie wykładni porządkującej sferę ochrony poprzez wskazanie siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich:

- zasady *primum non nocere*
- zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości
- zasady minimalnej niezbędnej ingerencji
- zasady, zgodnie z którą usuwać należy to, co na oryginał działa niszcząco
- zasady czytelności i odróżnialności ingerencji
- zasady odwracalności metod i materiałów

- zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.

2.1. Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2020

Celem strategicznym dokumentu jest podniesienie krajowej i międzynarodowej konkurencyjności gospodarki regionu poprzez wzrost jej innowacyjności, a tym samym efektywności, która stworzy warunki do zwiększenia zatrudnienia oraz wzrostu dochodów i poziomu życia ludności.

Ramy strategii wyznacza 8 głównych obszarów strategicznych:

- gospodarka regionu
- infrastruktura techniczna
- obszary wiejskie i rolnictwo
- ochrona środowiska
- kapitał społeczny
- współpraca międzynarodowa
- ochrona zdrowia
- zabezpieczenie społeczne

W rozdziale zatytułowanym „Diagnoza sektorowo-przestrzenna kształtowania się procesu rozwoju regionu” województwo podkarpackie zostało scharakteryzowane jako obszar o krajobrazie kulturowym o wybitnych wartościach estetycznych, skupionym na niewielkiej, stosunkowo dobrze skomunikowanej wewnętrznie przestrzeni. „Wyróżniającym województwo potencjałem jest wielowątkowe dziedzictwo kulturowe, wpisane w konteksty religijne i zachowane w unikalnej formie”. Autorzy strategii zwracają uwagę na konieczność zwiększenia nakładów na ochronę zabytków kultury materialnej i dziedzictwa kultury, w tym prace konserwatorsko – renowacyjne. Niezbędna jest modernizacja szlaków turystycznych, dalsza rewaloryzacja zabytkowych, a często unikatowych, obiektów sakralnych i świeckich, ze szczególnym uwzględnieniem budownictwa drewnianego.

Kwestia ochrony nad zabytkami została szczegółowo przedstawiona w Części II Strategii, w Rozdziale Kapitał Społeczny: Priorytet III Rozwój Kultury. Ochrona dóbr kultury materialnej (w szczególności zabytków nieruchomych, tak architektury miejskiej jak i wiejskiej, oraz zabytków ruchomych – wytworów sztuki czy rzemiosła) ma służyć wzmocnieniu regionalnych więzi kulturowo – społecznych mieszkańców województwa podkarpackiego. Jako jeden z celów rozwoju kultury województwa podkarpackiego przyjęto kształtowanie jego kulturowej tożsamości. Oznacza to budowanie wokół dziedzictwa kulturowego i tradycji podkarpackiej świadomości regionalnej.

2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego.

Jednym z głównych celów polityki przestrzennej województwa podkarpackiego w dziedzinie środowiska kulturalnego jest utrzymanie ciągłości kulturowej, zachowanie i ochrona unikatowych wartości kulturowych regionu w celu zaspokojenia potrzeb ludności i jako elementu atrakcyjności turystycznej. Podstawową zasadą w

dziedzinie zagospodarowania przestrzennego jest ochrona zasobów kultury materialnej i niematerialnej oraz utrzymanie ładu przestrzennego w obrębie dawnych układach ruralistycznych.

Strefy ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego dotyczą najcenniejszych zasobów w postaci:

- zespołów dworsko-parkowych, zespołów i obiektów sakralnych
- proponowane formy ochrony to: wpisy do rejestru zabytków, tworzenie stref ochrony konserwatorskiej A, B, K, E, OW, opracowywanie planów rewitalizacji i planów rewitalizacji.

V. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy Markowa

1. Zarys historii gminy Markowa.

Obszar gminy Markowa obejmuje trzy sołectwa: Markowa, Husów i Tarnawka. W przeważającej części gmina leży w obrębie Pogórza Dynowskiego, stanowiącego pod względem fizyczno-geograficznym część Prowincji Karpat Zachodnich, Makroregionu Pogórzy Środkowobeskidzkich. Niewątpliwym atutem tych ziem przez wieki było ich sprzyjające położenie na skrzyżowaniu średniowiecznych szlaków handlowych biegnących w linii południkowej z Sandomierza przez kotliny karpackie w kierunku Węgier i wzdłuż równoleżników z Krakowa do Kijowa. Sprzyjający klimat w bezpośredniej bliskości Kotliny Sandomierskiej dodatkowo wpływał na rozwój zajęć rolniczych, przy umiejętnym gospodarowaniu zasobami tych terenów. Zrozumiałe zatem stało się dążenie Kazimierza Wielkiego do zapewnienia gospodarczego rozwoju tych ziem po ich przyłączeniu około roku 1340 do Korony. Wiekowa puszcza rozciągająca się przed laty na terenie dzisiejszej Markowej i sąsiednich wsi ustępowała systematycznie karczowana setkami rąk osadników, sprowadzonych w tym okresie z Górnej Saksonii, Łużyc i Dolnego Śląska. Wraz z nową siłą, na świeżo pozyskiwane ziemie wkraczały nowe formy gospodarowania i odmienny ład prawny.

Markowa

Początki osadnictwa na terenie Markowej i w jej okolicach, sięgają okresu neolitycznego, trwającego na obszarze Polski od 4400 lat p. n. e. do 1700 lat p. n. e. O plemionach żyjących w owych czasach, o ich kulturze, sposobie życia, świadczą stanowiska paleontologiczne, odkryte przez archeologów na terenie gminy, zawierające przedmioty prahistoryczne oraz fragmenty ceramiki i biżuterii. W okresie wczesnego średniowiecza ścierały się tutaj wpływy słowiańszczyzny zachodniej i słowiańszczyzny wschodniej, powodowane rywalizacją władców ruskich, czeskich i polskich – trwające niejednokrotnie całe wieki.

Pierwsza wzmianka dotycząca Markowej pochodzi z 1384 roku, kiedy to kardynał Demetrius w swoim piśmie, zatwierdzającym nadanie dziesięciny kapitule przemyskiej przez biskupa Eryka, wspomina o wsi Markenhov (Markowa Poręba). Wieś została założona nieco wcześniej przez Ottona z Pilczy, starostę generalnego

ruskiego i wojewodę sandomierskiego. Otrzymał on dobra łańcuckie od króla Kazimierza w latach 1349-1350.

Markowa, podobnie jak inne wsie w sąsiedztwie charakteryzowała się łańcuchowym układem pierwotnych osiedli i nadziałami (łanami), w przypadku Markowej wyrażającymi się liczbą 98. W stosunku do okolicznych miejscowości, Markowa od początku wyróżniała się dużą liczbą ludności i gospodarstw. Po rodzinie Pileckich na krótko wieś przejął Stanisław Stadnicki. W 1596 roku Markowa weszła w skład dóbr Konstantego Korniakta, kupca rodem z Krety, właściciela rozległych dóbr. W posiadaniu tej rodziny wieś znajdowała się do początków XVIII wieku. Od 10 lipca 1866 roku Markowa wraz z folwarkiem weszła w skład dominium przeworskiego Lubomirskich i pozostawała w niej do 1926 roku, kiedy to ostatni przeworski książę Andrzej Lubomirski rozparcelował folwark markowski.

Husów

Osadę Husów lokowano prawdopodobnie w 4 ćw. XIV wieku na prawie niemieckim. Pierwsza wzmianka pochodzi już z roku 1424 i jest zawarta w rękopiśmiennym dokumencie dotyczącym konsygnacji dziesięcin z terenu diecezji przemyskiej. Pierwszymi właścicielami Husowa była można rodzina Pileckich z Łańcuta. W 1478 roku synowie Jana Pileckiego podzielili się dobrami w ten sposób, że Otton Pilecki wziął klucz kańczucki z Husowem, natomiast Łańcut i okolice przypadły bratu Stanisławowi. Po ich śmierci dobra odziedziczył trzeci brat – Jan. W 1530 roku wdowa po Janie Pileckim – Magdalena z Jarosławia przekazała klucz kańczucki z Husowem siostrzeńcowi, Stanisławowi Odrowążowi ze Sprowy.

Kolejną właścicielką została córka Zofia, żona Stanisława Lubomirskiego, który w 1629 roku włączył Husów do dóbr łańcuckich. W 1642 roku Stanisław przekazał Husów synowi, Janowi Sebastianowi. W 1781 roku Lubomirscy odsprzedali Husów Sanguszkom. Siedem lat później wieś odkupiła Kunegunda Prekova. W 1800 roku jej spadkobiercy sprzedali Husów Gabardowi de Vaux. W 1805 roku nowy właściciel w testamencie zapisał wieś Teresie z hrabiów Mierów Jawornickiej. Ostatnim właścicielem wsi był Andrzej, syn Wacława Oborskiego.

Tarnawka

Wieś zapewne została lokowana na przełomie XIV i XV wieku przez ówczesnych właścicieli dóbr łańcuckich – rodzinę Pileckich. Wieś lokowano prawdopodobnie na prawie wołoskim. Pośrednio potwierdza to akcja kolonizacyjna jaką prowadził Ładomir Wołoszyn. Zasadźca otrzymał Hodle Pole (późniejsza wieś Hadle) nad potokiem Tarnawka. Konsekwencją osadzenia wsi Hadle było w późniejszym czasie założenie Tarnawki.

Po rodzinie Pileckich właścicielem wsi został Stanisław Odrowąż ze Sprowy, a po nim córka Zofia. Po 1592 roku jak nowa dziedziczka figuruje jej córka Anna, żona Aleksandra Ostrońskiego. Kolejnym właścicielem Tarnawki został ich zięć – Stanisław Lubomirski, który oddał tę wieś najstarszemu synowi Aleksandrowi Michałowi. W 1720 roku majątek przejęła Teresa, żona Pawła Karola Sanguszki. Ostatnią dziedziczką tych dóbr z rodziny Sanguszków była Anna, która w 1793 roku sprzedała majątek Karolowi Szydłowieckiemu. Na początku XIX wieku Tarnawkę nabyła rodzina Kollermanów. Rodzina ta dzierżyła wieś aż do 1944 roku.

2. Krajobraz kulturowy.

Gmina Markowa posiada bogatą przeszłość i dorobek kulturalny, który w znacznym stopniu przyczynił się do wzbogacenia ogólnonarodowej kultury polskiej. To gmina o bogatych tradycjach nie tylko w zakresie działalności ruchu ludowego, organizacji społecznych i pracy kulturalno-oświatowej, ale również o dużych osiągnięciach zespołów amatorskich. Kościoły w Markowej, Husowie i Tarnawce oraz pozostałości zespołu dworsko-parkowego w Husowie stanowią ciekawe przykłady lokalnej architektury. Z kolei w skansenie w Markowej wiernie odtworzono dawne zagrody chłopskie z regionu. Zgromadzono tam wyposażenie, narzędzia, jak również dawne stroje ludowe. Zwiedzający skansen mogą poznać dawną kulturę materialną wsi, w tym dawne rzemiosło.

Markowa została uznana przez niektórych badaczy za wieś reprezentującą wzory kultury Rzeszowiaków. Niektóre jej przejawy, jak elementy stroju ludowego, zajęcia pozarolnicze, formy ludowego budownictwa zasługują na szczególną uwagę. W Markowej do dzisiaj spotyka się przykłady architektury przysłupowej w postaci chałup i stajni. Ich ogromna liczba pozwala uznać wieś za największą enklawę tego typu budownictwa w Europie.

Szlaki turystyczne

Na terenie gminy funkcjonuje trasa rowerowa na terenie Husowa : „Szlakiem przydrożnych krzyży i kapliczek w Husowie”. Trasa została zaplanowana i wykonana przez Stowarzyszenie Społeczno- Kulturalne im. Wincentego Stysia w Husowie i swoim zasięgiem obejmuje najciekawsze obiekty związane z historią wsi oraz około 21 krzyży i kapliczek. Trasa przebiega przez Hyżnieńsko - Gwoźnicki Obszar Chronionego Krajobrazu.

Drugą trasą rowerową na terenie gminy jest szlak turystyczno - historyczny im. płk. Leopolda Lisa – Kuli, który został wyznakowany przez znakarzy z Oddziału PTTK w Rzeszowie. Szlak obejmuje łącznie 7 miejscowości o łącznej długości 39 km. Część szlaku obejmująca gminę Markowa skupia się przede wszystkim na zwiedzaniu skansenu.

Zespoły zieleni

Park podworski w Husowie

Park husowski rozciąga się na obszarze o silnie urozmaiconej rzeźbie terenu. Najwyżej położona jest centralna jego część wraz z dworem. Obszar opada łagodnie w kierunku południowym.

Ten dziewiętnastowieczny park rozciągał się na południe od dworu. Pierwotne granice parku są obecnie trudne do ustalenia. Nie wiadomo też kiedy i według jakiego projektu powstał. Przez jego teren biegła dojazdowa aleja lipowa wiodąca od drogi lokalnej do dworu. Od południa park ograniczony był szpalerem grabowym o długości ok. 55 m. Szacując wiek rosnących tu okazałych drzew, można przypuszczać, że większość z nich posadzono w II połowie XIX wieku, w czasach kiedy właścicielem Husowa był Feliks Jawornicki, choć zachowało się około 20 drzew starszych 200-250 – letnich. Na terenie leżącym poniżej oficyny zachował się szpaler składający się z 17 lip drobnolistnych. Na zachód od ruin oficyny dworskiej

rozciąga się obszerna polana otoczona z trzech stron starodrzewem. Od południa natomiast zachowało się wnętrze parkowe z luźno rosnącymi drzewami. W południowo-zachodniej części parku znajduje się również obmurowane źródło „Mariusza”. Wśród występujących tu 196 cennych okazów, wymiary pomnikowe osiągnęło 61 egzemplarzy.

Obecnie większość dawnego układu dróg i alejek spacerowych została zatarta, a poprzez niewłaściwe użytkowanie pojawiły się nowo wydeptane ścieżki. Park ulegał stopniowej dewastacji i zdziczeniu już po II wojnie światowej, kiedy teren ten był użytkowany przez Spółdzielnię Produkcyjną. Obecnie osie widokowe zostały przekształcone poprzez budowę nowego kościoła oraz rozwój wysokiej roślinności.

Gmina Markowa przekazała Park w Husowie Parafii Rzymsko – Katolickiej w Husowie aktem notarialnym dn. 15.05.1987 r.

Aleja Lipowa

Jest to dwurzędowa aleja dojazdowa o szerokości 7 m i długości 240 m, prowadząca do parku od szosy Albigowa – Sietesz. Rosną w niej lipy drobnonasienne i szerokolistne, o obwodach 185-497 cm. Dwanaście drzew ma wymiary pomnikowe.

3. Zabytki nieruchome

Markowa

- **Zespół Kościoła Parafialnego pw. św. Doroty**

Obecnie istniejący kościół wybudowano w latach 1904-1910 według projektu architekta przemyskiego Stanisława Majerskiego. Jest to świątynia halowa, orientowana, z płytkim transeptem, jednowieżową fasadą oraz węższym i niższym od nawy prezbiterium. Jest to typowy neogotycki kościół o bryle opiętej szkarpami, między którymi znajdują się ostrołukowe okna. Fasadę zaakcentowano trójkondygnacyjną wieżą, przy której po bokach znajdują się kruchty. Na skrzyżowaniu nawy z transeptem góruje strzelista wieżyczka – sygnaturka. Wewnątrz sklepienia krzyżowo – żebrowe, z żebrami przechodzącymi w krótkie służki. Na uwagę zasługuje ołtarz główny, wykonany około roku 1910 zapewne według projektu Szajny, rzeźbiarza z Jasła oraz trzy ołtarze boczne ufundowane w 1935 roku, w których znajdują się obrazy z II połowy XVII w. Do obecnych czasów zachowała się jedynie drobna część historycznych sprzętów z wyposażenia dawnego kościoła. Do najcenniejszych należy niewątpliwie obraz Przemienienia Pańskiego, datowany na połowę XVII wieku. Drugi cenny obraz, przedstawiający Matkę Boską Częstochowską, został namalowany w 1764 roku przez M. Nowakowskiego i Szymona Śląskiego.

W tylnej części świątyni na całej szerokości znajduje się empora organowa. Wspiera się ona na czterech filarach o przekroju kwadratu. Znajdują się tutaj sprowadzone na początku XVIII wieku 7-głosowe organy z klawiaturą polską. Równie wiekowe są markowskie dzwony, na których znajdują się inskrypcje w języku łacińskim. Najstarszy i największy dzwon został wykonany w 1619 roku, z fundacji miejscowych parafian. Drugi z dzwonów, młodszy o kilkadziesiąt lat został wykonany dla kościoła markowskiego w czasie proboszczowania ks. Franciszka Zielińskiego.

- **Plebania**

Usytuowana jest obok kościoła, wzniesiona w II połowie XIX wieku. Eklektyczna, z przewagą elementów klasycystycznych. Jest to budynek parterowy, założony na rzucie prostokąta. Elewację frontową zaakcentowano wgłębnym portykiem, który został zwieńczony trójkątnym szczytem. Budynek posiada dość bogaty detal architektoniczny – pilastry, obramienia okienne, gzymsy i płyciny.

- **Zagroda Muzeum**

Markowski skansen to muzeum wsi uwzględniające zabudowę i układ przestrzenny charakterystyczny dla tego terenu i tego typu osadnictwa. W skansenie znajdują się następujące obiekty:

- **zagroda kmiecia** – To typowa zagroda bogatego chłopca. Jest ona czworobocznie zamknięta: chałupa i stajnia ustawione są równolegle, a pomiędzy nimi znajduje się tzw. „rynek” stanowiący niegdyś miejsce składowania obornika. Chałupa kmiecia pochodząca z 1874 r. jest budynkiem wzniesionym w konstrukcji przysłupowej, posadowionym na niskiej ławie fundamentowej. Wnętrza izb nawiązują do początku lat 20-tych XX wieku. W izdebce wyposażenie jest bogatsze, z oryginalną snycerką na „śląbanku” oraz kołyską z datą 1866 r. Część gospodarczą stanowią dwie komory i stajnia wzdłuż ściany szczytowej. W tzw. „komorze dziewczęcej” urządzona jest wystawa stroju ludowego.
- **chałupa biedniacka ze stajenką** – Chałupa została wzniesiona w drugiej połowie XIX wieku, należała do ubogiego wyrobnika Michała Ingłota z Górnej Markowej. Chałupa urządzona jest na rzucie prostokąta, szerokofrontowa. Wzniesiona jest w konstrukcji zrębowej o belkach zrębu wiązanych w zwęgłowaniach na „rybi ogon” i na „obłap”. Przykryta jest czterospadowym dachem posyтым schodkowo słomą. Wnętrze jest trójpomieszczeniowe z przechodnią sienią, o asymetrycznym układzie. Drewniana stajenka wybudowana jest w konstrukcji zrębowej.
- **stajnia kmiecia** - Stajnia pochodzi z końca XIX stulecia. Wzniesiona została w konstrukcji przysłupowej o czterospadowym, wysokim dachu posyтым schodkowo słomą. Stajnia ta posiada szeroki, frontowy, wzdłużny okap wsparty na słupach. Podobnie jak chałupa kmiecia jest to budynek na planie prostokąta, szeroko frontowy. Wnętrze składa się z trzech pomieszczeń usytuowanych w jednym trakcie.
- **stajnia biedniacka**
- **stodoła z wozownią** – To budynek postawiony na niewielkiej podmurówce, szeroko frontowy, wzniesiony na rzucie prostokąta, dwusąsiekowy z jednym przejezdnym boiskiem. Charakteryzuje się konstrukcją przysłupową o ścianach wypełnionych kładzionymi poziomo na styk deskami. Płatew, do której zaciosane są krokwie, połączone są ze słupami za pomocą mieczy i krzyżaków. Poniżej okapu dachu, pomiędzy narożnymi słupami, wzdłuż ścian szczytowych zamocowane są rygle wzmacniające konstrukcję.
- **wiatrak koźlak** – Stanowi on charakterystyczny element krajobrazu tych terenów. Wiatrak pochodzi z 1946 r. i wzniesiony został w konstrukcji słupowo-szkieletowej, na planie zbliżonym do kwadratu. Ściany wiatraka szalowane są pionowo deskami kładzionymi na styk. Budynek pokryty jest dachem siodłowym z naczółkiem od strony skrzydeł i z daszkiem okapowym z przeciwnej strony. Konstrukcja wiatraka opiera się na tzw. koźle, który złożony jest z pionowego słupa wzmocnionego ukośnymi zastrzałami wspartymi na podwalinach i siodła.

Poza wyżej wymienionymi obiektami na terenie Zagrody – Muzeum znajdują się także kierat i studnia z żurawiem – oba wykonane współcześnie na wzór licznie niegdyś występujących w Markowej tego typu urządzeń.

- **Wiatrak** – należący obecnie do pana Wiesława Kuda, nr domu 880. Wiatrak ma typową formę tzw. „koźlaka”. Cała budowla postawiona jest na krzyżu, w którego środek zamontowany jest dębowy, solidny pał zwany królem. Król osadzony w belce zwanej mącznicą wraz z całą konstrukcją obracał się, ustawiając do kierunku wiatru. Dach jest dwuspadowy z małymi naczółkami, przykryty blachą.

Husów

- **Kaplica cmentarna** – Obiekt został wzniesiony w 1893 r. z fundacji Ks. Leonarda Piel. Jest to budowla murowana z cegły, otynkowana, wzniesiona w stylu klasycystycznym. Założona została na rzucie prostokąta od wschodu zamkniętego trójbocznie, z przylegającą do ściany wschodniej niższą przybudówką o planie prostokąta, mieszczącą kryptę grobową. Dwa charakterystyczne detale architektoniczne to portal i oprawa otworów okiennych. Do innych elementów zdobniczych należą dwa szczyty zwieńczone prostokątnymi sterczynami, ozdobione płycinami, fryzem arkadowym i ujęte profilowanym gzymsem.
- **Szkoła** – W 1884 dzięki staraniu Rady Gminnej zorganizowano jednoklasową szkołę ludową, która znajdowała się obok Kościoła. Nauka odbywała się w jednej izbie, dość obszernej i wysokiej. Przez środek biegła sień zakończona od południa gankiem. Pierwszy drewniany budynek szkolny wzniesiono w 1892 r. dzięki wsparciu Wacława Oborskiego – dziedzica husowskiego dworu, który ofiarował grunt pod budowę szkoły i założenie ogrodu. Nowy drewniany budynek szkolny wzniesiono po I wojnie światowej – w 1928 r., a rok później w 1929 r. otwarto drugi budynek. Obecnie istniejącą szkołę rozpoczęto budować w 1937 r.
- **Zespół dworski** – dwór wzniesiono w II połowie XIX wieku dla rodziny Oborskich przez Feliksa Jawornickiego. Był to budynek założony na rzucie wydłużonego prostokąta, parterowy, murowany z cegły. Na osi środkowej, naprzeciwko gazonu, a na osi prowadzącej do niego przez park alei lipowej stał ganek wsparty na czterech kolumnach. Układ wewnątrz był we dworze dwutraktowy. Otwory okienne były prostokątne, ujęte profilowanymi opaskami. Obecnie obiekt ten jest zrujnowany i brak w nim jest rozebranej części południowej.
- **Chata Jana Raka** – chałupa jednego z pierwszych poetów ludowych. Drewniany budynek nr 589 wzniesiono już w 1720 roku o powierzchni 78 m². Przez długi okres należał do rodziny Szmuców, z której pochodziła żona Jana Raka. Zbudowana została na rzucie prostokąta, jednoraktowa, z sienią przelotową. W części mieszkalnej /wschodniej/ jest izba i kuchnia, w części gospodarczej /zachodniej/ komora i obora. Zachowany jest XIX-wieczny piec z zapiekiem i drzwi kołkowane, na biegunie od podwórza. Dach kryty strzechą. Budynek stanowi własność Gminy Markowa, położony na działce ewid. nr 2071/2, objętej KW 14573 został wpisany do rejestru zabytków nieruchomości w dn. 12 kwietnia 1968 r. L. d. KL.II – 680 /13/68 nr Rej. A – 329, a obecnie obiekt ten znajduje się w rejestrze zabytków województwa podkarpackiego pod nr A – 911. jako jedyny przykład konstrukcji zrębowej „na

obłap”; tzw. obwiąz wprowadzony w końcu XIX w. W latach 70. XX wieku chata została wykupiona przez Skarb Państwa i przeznaczona na muzeum. Ostatecznie umieszczono w nim izbę pamięci poświęconą poecie, którą obecnie opiekuje się Centrum Kultury i miejscowa szkoła. W miarę potrzeb organizowane są spotkania i zajęcia edukacyjne. Chata znajduje się na trasie rowerowej „Szlakiem przydrożnych krzyży i kapliczek w Husowie”.

Tarnawka

- **Kościół parafialny dawna Cerkiew grecko-katolicka** – Budynek został wzniesiony w latach 1934-39, a przyjęty przez parafię rzymskokatolicką i ukończony w 1945 r. Założony został na planie krzyża o nawie poprzecznej zamkniętej apsydami, prezbiterium zamkniętym trójbocznie, z przylegającymi doń od północy i południa prostokątnymi aneksami. babiniec otoczony jest z trzech stron podcieniami wspartymi na filarówych arkadach o półkolistych wykrojach. Malowniczość bryły osiągnięto dzięki trzem ośmiobocznym wieżom z cebulastymi hełmami zwieńczonymi dekoracyjnie opracowanymi krzyżami. Od południowego zachodu znajduje się wzniesiona w latach 80 – tych XX wieku dzwonnica.
- **Leśniczówka** – budynek został wzniesiony w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Była to własność Kellermana, ówczesnego właściciela dóbr klucza kańczudzkiego. jest to założona na skomplikowanym planie willa o urozmaiconej, ryzalitowanej bryle z rotundą w narożu. Budynek posiada wejście w elewacji frontowej poprzedzone pseudoportykiem wspartym na dwóch kolumnach, z niewielkim tarasem na piętrze. W bliskim otoczeniu willi zachowały się drewniane zabudowania gospodarcze, pochodzące z okresu międzywojennego oraz znacznie oddalone pozostałości dawnego tartaku parowego.

4. Zabytki ruchome

Do rejestru zabytków ruchomych wpisanych jest 9 kapliczek przydrożnych oraz 2 kaplice cmentarne.

Markowa:

Wszystkie kapliczki zostały ufundowane na przełomie XIX i XX wieku.

- **Kapliczka na cmentarzu** – początek XX wieku. Jest to murowana z cegły, współcześnie otynkowana kapliczka wzniesiona na planie prostokąta zamkniętego półkoliście. Od frontu półkoliście zamknięty otwór wejściowy z głęboką konchą, w której umieszczona jest kamienna figura Chrystusa Zmartwychwstałego. Front zamknięty jest trójkątnym szczytem. Boki szczytu oraz ściany zwieńczone są profilowanym gzymsem.
- **Kapliczka obok domu nr 1029** – 1902 r. Kapliczka została gruntownie odnowiona w latach 80-tych. Założona została na rzucie prostokąta, z wysokim cokołem ozdobionym płycinami prostokątnymi o ściętych narożach. Cokół zwieńczony jest profilowanym gzymsem, powyżej którego zasadniczą część kapliczki z umieszczonymi od frontu przeszklonymi drzwiczkami

kształcie prostokąta zamkniętego trójkątnie. Szczyt ma kształt trapezu z umieszczonym na nim niewielkim betonowym krzyżem na cokole.

- Kapliczka obok domu nr 1428 obok kościoła – ok. XIX wiek z ciekawą figurą św. Jana Nepomucena
- Kapliczka obok domu nr 1620 – Kapliczka o typie tzw. domkowym o elementach typowych dla architektury neogotyckiej. Została ufundowana w 1908 r. Murowana, otynkowana, wzniesiona na planie prostokąta posiada od frontu duże dwuskrzydłowe drzwi w górnej części przeszklone z nadświetlem o neogotyckich, dekoracyjnie ukształtowanych szczeblinach. W szczycie znajduje się wnęka o wykroju ostrołukowym z figurą Chrystusa Miłosiernego. Wewnątrz umieszczona jest neogotycka rzeźba Matki Boskiej.
- Kapliczka obok domu nr 1661 – 1930 r. To murowana, otynkowana, trójkondygnacyjna konstrukcja. Pierwsza Kondygnacja o charakterze wysokiego cokołu zwieńczona jest profilowanym gzymsem, druga kondygnacja o ściętych narożach posiada od frontu, umieszczoną w prostokątnej płycinie, tabliczkę z częściowo nieczytelnym napisem: Matce Boskiej Bolesnej 1939. Trzecia kondygnacja, przeszklona od frontu, z umieszczonym we wnęcie obrazem z wyobrażeniem Piety.

Husów:

- Kapliczka obok domu nr 36 – usytuowana przy starej lipie. Wzniesiona w 2 poł. XIX wieku należy do tzw. kapliczek słupowych. Jest to murowana z cegły, otynkowana, czworoboczna kapliczka o dwuspadowym dachu. dekoracyjnie jest opracowana jedynie ściana frontowa z wielokwaterowymi drzwiczkami zamkniętymi ostrołukowo. Fasada ozdobiona jest gzymsem i stylizowanymi płaskorzeźbami liśćmi. We wnętrzu w półkole zwieńczonej niszy umieszczona jest ludowa, drewniana rzeźba św. Jana Nepomucena.
- Kapliczka pod wezwaniem Św. Jana – pierwotnie była to kapliczka drewniana wystawiona w 1870 roku, według podania, po objawieniu się orzącemu chłopcu. Obecnie kapliczka jest murowana z cegły, otynkowana, na kamiennej podmurówce. Od frontu posiada dwuskrzydłowe, drewniane drzwi, w połowie przeszklone, ściany boczne rozczłonkowane są blendami o kształcie prostokąta zamkniętego ostrołukowo. Wewnątrz znajduje się drewniana figura Matki Boskiej z Dzieciątkiem pochodząca z ok. poł. XIX w.
- Kapliczka obok domu nr 282 – kapliczka została ufundowana w 1878 r. Wzniesiona jest na rzucie prostokąta zamkniętego trójbocznie. Szczególnie dekoracyjna opracowana jest ściana frontowa kapliczki z dwuskrzydłowymi drewnianymi przeszklonymi drzwiami, ponad którymi łuk odcinkowy z cegieł. szczyt ozdobiony jest trójkątną płyciną, w której umieszczono prostokątną tabliczkę z datami i napisem „1878-1952/ wzniesiono odnowiono”. Dach jest dwuspadowy, nad częścią trójboczną – trójpołaciowy z dekoracyjną neogotycką sygnaturką.

Tarnawka:

- Kapliczka – To czworoboczna, na rzucie zbliżonym do kwadratu kapliczka. Od frontu posiada prostokątne drzwiczki zamknięte łukiem spłaszczonym, zaś w ściankach bocznych – po jednym oknie o analogicznym do wykroju drzwi. Do dekoracyjnych elementów należy profilowany gzyms obiegający cokół oraz frontowy szczyt o kształcie powstałym z przenikających się prostokątów

i trójkąta z niewielką prostokątną wnęką. We wnętrzu znajduje się figura Matki Boskiej pochodząca z II wojnie światowej.

5. Zabytki archeologiczne

Gmina Markowa, a w szczególności Husów jest dobrze znana w archeologii południowej Polski. Pionierem wykopalisk w Husowie był nauczyciel, Ignacy Błaszkiwicz. Większość swych zbiorów przekazał w kilku częściach do Muzeum Archeologicznego w Krakowie oraz do Muzeum Okręgowego w Rzeszowie. W Składnicy Zbiorów Dawnych MAK jest przechowywanych 36 zabytków, natomiast w zbiorach Działu Konserwatora Archeologicznego MAK znajduje się ok. 307 przedmiotów. W MOR znajduje się dalszych kilkadziesiąt zabytków z Husowa, w tym siekierka, skorupy oraz wióry krzemienne.

Poszukiwania powierzchniowe prowadzone są w Polsce od końca lat 70. XX wieku według ujednoczonych standardów w ramach akcji Archeologicznego Zdjęcia Polski. Pierwsze badania powierzchniowe na terenie gminy Markowa zostały przeprowadzone pod kierownictwem Tadeusza Aksamita z MOR we wrześniu 1963 r., a ich celem było odkrycie osiedla z młodszej epoki kamienia lub pracowni wytwarzającej narzędzia krzemienne. Odkryto m.in. stanowisko nr 11, na którym badania wykopaliskowe prowadzili z ramienia MOR T. Aksamit i mgr Aleksandra Gruszczyńska. Poszukiwania powierzchniowe w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski odbyły się w południowej części Husowa już w 1990 r. (obszar AZP 105-79, na którym odkryto stanowiska 33-35). W północnej i środkowej części wsi dokładną prospekcję rozpoczęto na wiosnę 1998 r. i kontynuowano w latach 2000-2001. Na terenie gminy numeracja stanowisk archeologicznych sięga 139, natomiast wykopaliska prowadzono dotychczas tylko w trzech miejscach – stanowisko 11, 85, 17.

Pierwsze, odkryte ślady pobytu grup ludzkich na terenie gminy pochodzą z młodszej epoki kamienia. Była to tzw. kultura ceramiki wstęgowej rytej i została odkryta w południowej strefie pól Markowej – ślady długich domów, wykryte metodą magnetometryczną, fragmenty naczyń oraz wiórek z obsydianu. Odkrycie oryginalnie zdobionych naczyń na stanowisku 17 sugeruje również istnienie tam osadnictwa ludności związanej z kulturą malicką oraz kulturą lendzielską. Lepiej poświadczona na terenie Husowa jest obecność ludności kultur eneolitu (ok. 4000 lat p. n. e.). Znaleziska to m.in. ułamki ceramiki i siekierki, głównie z krzemienia pasiastego oraz typowe narzędzia na wiórach. Obecność ludności kultury ceramiki sznurowej zostały udokumentowane odkrytymi kamiennymi toporami i krzemiennymi siekierkami – zapewne w pewnej części pochodzące ze zniszczonych grobów. W epoce brązu na terenie Husowa rozwinęła się tzw. grupa tarnobrzeńska kultury łużyckiej. Odkryto ułamki naczyń oraz zasypiska kilku jam, pozostałych po istniejącej tu niegdyś osadzie. Grupa tarnobrzeńska przetrwała na ziemiach gminy do wczesnej epoki żelaza. Wczesne średniowiecze to czasy, kiedy w dorzeczu Wisły zamieszkiwała ludność słowiańska. Pierwsze zabytki kultury wczesnosłowiańskiej zostały odkryte w Markowej, a mianowicie fragmenty ręcznie lepionych naczyń glinianych tzw. typu praskiego, pochodzące z VI-VII w. Zabytki archeologiczne z późnego średniowiecza zostały odnalezione w Husowie. Były to naczynia toczone na kole z charakterystycznie ukształtowanymi i profilowanymi brzegami.

6. Zabytki muzealne

Muzeum Wsi Markowa

Muzeum Wsi Markowa zostało utworzone i udostępnione do zwiedzania przez Towarzystwo Przyjaciół Markowej w 1985 roku. W założeniu to niewielkie muzeum na wolnym powietrzu miało reprezentować dawne życie Markowian, szczególnie to z początku XX wieku, kiedy można jeszcze było mówić o tradycyjnej kulturze ludowej na wsi galicyjskiej. W późniejszym czasie koncepcja ta została poszerzona o ratowanie kultury materialnej i dokumentowanie przejawów kultury duchowej, obrzędowości i wiejskiej religijności. Efektem tych prac stały się wystawy tematyczne prezentujące markowskie rzemiosło i strój ludowy.

Muzeum wsi uwzględnia zabudowę i układ przestrzenny charakterystyczny dla tego terenu i tego typu osadnictwa w rejonie łańcucko - przeworskim. Prezentowane obiekty w sposób wierny odtwarzają układ zagrody kmiecej znamiennej dla tej grupy społecznej na terenie Markowej. Ograniczona powierzchnia ekspozycyjna sprawiła, że usytuowanie budynków biedniackich z konieczności nastąpiło w bezpośredniej bliskości zabudowań kmiecych. W ogólnej ocenie zwiedzającego, najważniejszym jest jednak fakt zlokalizowania w obrębie Muzeum zagród reprezentujących dwie skrajne grupy społeczne: bogaczy i biedaków.

Zamiarem Towarzystwa jest utrzymanie i pielęgnacja dotychczasowego dorobku oraz stałe poszerzanie muzealne ekspozycji o nowe nabytki ludowego budownictwa. Aktualnie w Muzeum Wsi Markowa udostępnionych jest siedem w pełni wyposażonych obiektów. W Wnętrza kmiecej chałupy przysłupowej wiernie oddają klimat lat 20 – tych XX wieku. W głównej izbie, na ścianach znajdują się obrazy świętych, a pod nimi sprzęty gospodarskie. Bogatsze wyposażenie jest w izdebce, w której to znajduje się m.in. oryginalna snycerka na „ślabanku” oraz kołyska z datą 1866. W tzw. „komorze dziewczęcej” urządzona została wystawa stroju ludowego. Typowy strój markowski, damski składał się z Inianej koszuli, krojonej do wysokości pasa, pas skórzany z okrągłą, mosiężną sprzączką oraz bogato zdobione, aksamitne gorsety klapkowe. Cechą charakterystyczną są tzw. kikliki, czyli gorsety, sięgające do pasa, uszyte z wzorzystego adamaszku w kolorze czerwonym. Niezwykle popularne były również zawicia z charakterystycznym wzorem, haftowanym przez wyspecjalizowane w tej czynności kobiety. Męski strój składał się z Inianej koszuli oraz najbardziej reprezentacyjnego granatowego żupanu, z podbiciem w kolorze czerwonym.

W stajni, znajdującej się za główną chałupą, została urządzona ekspozycja drobnego sprzętu gospodarskiego codziennego użytku. W części budynku umieszczony jest również w pełni wyposażony warsztat szewski oraz dwa zajęcia rzemieślnicze: stolarstwo i kołodziejstwo. Imponująca ekspozycja znajduje się również w budynku stodoły. Na zewnątrz widoczny jest pod ścianami sprzęt rolniczy – drewniane beczki na gnojówkę, „letry” do wozu drabiniastego i olbrzymie koło pałeczne do przenoszenia napędu wiatraka. We wnętrzu stodoły znajduje się ekspozycja unikatowego sprzętu rolniczego. Szczególną uwagę zwracają: socha dwupolicowa, radło rylcowe na kotach tzw. „hok”, drewniane brony beleczkowe oraz oryginalne wiadro z mazią do smarowania osi wozów.

7. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami, do form ochrony zabytków należy:

- wpis do rejestru zabytków;

Rejestr zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy.

- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Na terenie gminy Markowa ochrona zabytków prowadzona jest w formie rejestru zabytków. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków zostały wymienione w Aneksie I.

8. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.

Celem gminnej ewidencji zabytków jest rozpoznanie obiektów zabytkowych w terenie i ich udokumentowanie, zebranie i opracowanie podstawowych informacji merytorycznych o nich, zebranie informacji administracyjno-adresowych, tworzenie opracowań dla obiektów zagrożonych rozbiórką, destrukcją lub gruntowną przebudową, monitoring zasobu zabytkowego. Rzetelnie opracowana ewidencja umożliwia prowadzenie planowej polityki konserwatorskiej w zakresie wpisów do rejestru zabytków, współpracy konserwatora przy opracowywaniu planów zagospodarowania przestrzennego, prac remontowo-budowlanych, dofinansowania prac konserwatorskich, przygotowywania szczegółowej dokumentacji wybranych obiektów zabytkowych, tworzenia zbioru informacji o zabytkach na terenie gminy. Ewidencja ułatwia również podejmowanie przez konserwatorów zabytków szybkich decyzji w sprawach interwencyjnych.

Zgodnie z art. 22 ustawy o ochronie zabytków, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków należy do obowiązków wójta. Ewidencja ta przyjmuje formę zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Gminna ewidencja zabytków gminy Markowa została opracowana 24.04.2008 r. Należy do niej 25 obiektów rozmieszczonych w Markowej, Husowie i Tarnawce.

VI. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.

Dziedzictwo kulturowe to ważny czynnik życia i działalności każdego człowieka. Stanowi ono dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, jak również dorobek naszych czasów. Oznacza wartość – materialną lub niematerialną – przekazaną przez przodków i określającą naszą kulturę.

Obecnie, obok ugruntowanych w tradycji form ochrony i opieki nad zabytkami, jak działania konserwatorskie przy zagrożonych obiektach zabytkowych, tworzeniu kolekcji muzealnych czy dokumentowaniu i popularyzacji szeroko pojętych działań związanych z dziedzictwem, daje się zauważyć również działania, związane z dążeniem społeczności lokalnych do odbudowy tożsamości kulturowej. Dziedzictwo coraz częściej traktowane jest jako ważny czynnik rozwoju lokalnego, sposób na przyciągnięcie turystów, tworzenie nowych miejsc pracy oraz kreowanie pozytywnego wizerunku danego regionu. Dziedzictwo kultury materialnej i niematerialnej regionów jest jednym z istotniejszych elementów aktywności lokalnej, pozwalającym na odrodzenie i rozwój małych ojczyzn.

Gmina Markowa, a w szczególności działalność Towarzystwa Przyjaciół Markowej przyczyniła się do uchronienia i kontynuacji tożsamości rodzimej architektury polskiej wsi.

Mocne strony:

- Zagroda – Muzeum – jako jedyny w skali kraju tak duży i społecznie powołany skansen, uwzględniający zabudowę i układ przestrzenny charakterystyczny dla tego regionu.
- Szczegółowo zachowana dawna kultura materialna wsi w skansenie – wyposażenie, narzędzia, jak również dawne stroje ludowe.
- Racjonalne uszanowanie i wykorzystanie istniejących zasobów zabudowy historycznej na terenie gminy.
- Markowa uznawana jest przez niektórych autorów za największą europejską enklawę budownictwa przysłupowego – na terenie wsi znajduje się ok. 100 obiektów tego typu.
- Bogaty zbiór kapliczek przydrożnych, powstałych jeszcze pod koniec XIX wieku.
- Zabytkowe zespoły zieleni: park podworski w Husowie, zabytkowa aleja lipowa oraz szlaki turystyczne.
- Korzystne położenie gminy pod względem turystycznym – bliskość Łańcuta, Rzeszowa oraz Julina.
- Szeroko zakrojona działalność społeczna – Towarzystwo Przyjaciół Markowej

Słabe strony:

- Postępująca degradacja zabytkowej architektury – w ciągu 40 lat z krajobrazu wsi Markowa zniknęło ok. 60% stanu drewnianych obiektów.
- Zaniedbany park podworski w Husowie
- Niski poziom nakładów finansowych przeznaczonych na prace remontowe i konserwatorskie
- Słaba promocja walorów turystycznych i kulturalnych

- Słaby poziom wykorzystania funduszy unijnych, przeznaczonych na wspieranie działalności kulturalnej
- Stosunkowo duża liczba obiektów o wysokich walorach zabytkowych, które nie są wpisane do rejestru zabytków.
- Brak wiedzy na temat stanów własnościowych gruntów, na których znajdują się obiekty o charakterze zabytkowym

VII. Założenia programowe.

Priorytety programu opieki nad zabytkami

1. Zahamowanie procesów degradacji obiektów i terenów zabytkowych oraz doprowadzenie do poprawy ich stanu zachowania

- Działania zwiększające atrakcyjność zabytków - Prace remontowo – konserwatorskie
  - Prowadzenie bieżących prac porządkowych przy zabytkowych zespołach zieleni, przede wszystkim znajdujących się w obrębie Podworskiego Parku w Husowie.
  - Działania mające na celu powstrzymanie zjawiska niszczenia obiektów o dużych walorach architektonicznych, w szczególności objęcie ochroną przydrożnych kapliczek oraz krzyży
  - Działania zmierzające do objęcia ochroną, polegającą na wpisie do rejestru zabytków, obiektów o dużych walorach architektonicznych i kulturowych
  - Dążenie do przeprowadzenia prac remontowych obiektów zabytkowych znajdujących się w złym stanie, w tym określenie szacunkowej wartości ich przeprowadzenia
  - Podejmowanie starań o dofinansowanie prac przy zabytkach gminy z budżetu państwa oraz programów UE
  - Udzielanie pomocy finansowej i organizacyjnej Towarzystwu Przyjaciół Markowej oraz Stowarzyszeniu Społeczno – Kulturalnemu im. Wincentego Stysia w Husowie.
  - Wspieranie parafii rzymsko-katolickiej w Husowie w zakresie rewaloryzacji zabytkowego zespołu dworsko-parkowego w Husowie, szczególnie w możliwości pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych na odnowę zabytków
- Ochrona układu ruralistycznego na terenie gminy
  - Ochrona historycznie ukształtowanego układu dróg, relacji przestrzennych pomiędzy zespołami zabytkowej zabudowy
  - Przestrzeganie zasad dotyczących dostosowania nowej zabudowy i infrastruktury do warunków krajobrazowych i tradycji miejscowego budownictwa

- Bieżąca aktualizacja ewidencji dóbr kultury w gminie
  - Wprowadzanie do ewidencji zmian wynikających z rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów
  - Wprowadzenie do ewidencji zmian dotyczących stosunków własnościowych

2. Promocja i edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego służąca budowaniu tożsamości lokalnej

- Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy
  - udostępnianie informacji o zabytkach gminy na stronie internetowej
  - utworzenie gminnego systemu informacji dotyczącego obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy
- Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków
  - monitoring dotyczący stanu zachowania obiektów zabytkowych, prowadzonych prac remontowych i konserwatorskich oraz bieżące wprowadzanie danych do komputerowej bazy ewidencji gminnej
  - dokonanie przeglądu w terenie z udziałem sołtysów i radnych w każdym sołectwie i weryfikacja rejestru zabytków oraz ewidencji zabytków
- Wspieranie działań społecznych chroniących i promujących lokalne dziedzictwo kulturowe.
  - organizowanie i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i działań edukacyjnych, w tym żywych lekcji historii
  - wydawanie folderów promocyjnych oraz przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy
  - włączanie się gminy w akcje organizowania szlaków tematycznych
  - wspieranie organizowanych w gminie wystaw, spotkań i imprez promujących dziedzictwo kulturowe
  - wspieranie działań w zakresie popularyzacji akcentującej walory kulturowe i przyrodnicze turystyki pieszej i rowerowej na terenie gminy – trasy rowerowe oraz punkty widokowe
  - współudział w projektach organizowanych przez inne gminy, mające na celu promocję głównych szlaków turystycznych województwa podkarpackiego
  - organizowanie spotkań i konferencji poświęconych promowaniu regionalnych potraw i lokalnej tradycji
  - tworzenie warunków współpracy z właścicielami zabytków dla zapewnienia ich opieki
  - organizacja dni otwartych Muzeum Wsi Markowa i udostępnienie turystom obiektów zabytkowych
  - Wspieranie działalności organizacji społecznych i środowisk zajmujących się ochroną i opieką nad zabytkami.

VIII. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Markowa.

Zgodnie z art. 71. ust. 1. Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami obowiązek finansowania prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytku spoczywa na jego właścicielu.

Osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego jak również inna jednostka organizacyjna będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku.

Dotacja może być udzielona przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego ze środków finansowych z części budżetu państwa „Kultura i Ochrona Dziedzictwa Narodowego” oraz przez wojewódzkiego konserwatora zabytków ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda. W trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja może być również udzielona przez organ stanowiący gminy lub powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Główne źródła dofinansowania projektów związanych z pracami przy zabytkach, oraz projektów pośrednio związanych z ochroną dziedzictwa to:

1. Środki finansowe z budżetu państwa, przyznawane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w ramach programów ministerialnych

Projekty dotyczące ochrony i promocji naszego dziedzictwa narodowego zostały zgrupowane w programie „Dziedzictwo kulturowe”, który w edycji 2012 składa się z pięciu priorytetów:

1.1. „Ochrona zabytków”

Instytucja zarządzająca: Departament Ochrony Zabytków

Budżet: 80.000.000 zł

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, planowanych do wykonania w roku 2012 lub wykonanych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku.

1.2. „Wspieranie działań muzealnych”

Instytucja zarządzająca: Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów

Budżet: 5.500.000 zł

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie organizacji lub modernizacji wystaw muzealnych, publikacji katalogów wystawowych, konserwacji zbiorów muzealnych oraz zakupu wyposażenia pracowni konserwatorskich.

1.3. „Kultura ludowa”

Instytucja zarządzająca: Departament Narodowych Instytucji Kultury

Budżet: 3.500.000 zł

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie różnego rodzaju przedsięwzięć, które mają na celu zachowanie, dokumentowanie i upowszechnianie elementów i zjawisk kultury ludowej. Wyłączone zostały jednak m.in. rekonstrukcje historyczne, turnieje rycerskie, zloty regionalne i zakupy strojów ludowych.

1.4. „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”

Instytucja zarządzająca: Departament Dziedzictwa Kulturowego

Budżet: 3.000.000 zł

W ramach priorytetu ubiegać się można o dofinansowanie przedsięwzięć realizowanych poza granicami RP, dotyczących rewaloryzacji, ochrony i dokumentowania zabytków i miejsc pamięci polskich lub z Polską związanych, publikacji i promocji badań nad polskim dziedzictwem poza granicami kraju, a także pomocy instytucjom emigracyjnym i polonijnym, prowadzącym działalność w zakresie ochrony dziedzictwa narodowego.

1.5. „Ochrona zabytków archeologicznych”.

Instytucja zarządzająca: Narodowy Instytut Dziedzictwa

Budżet: 2.000.000 zł

2. Środki z Funduszy Europejskich

2.1. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko

Środki na projekty z zakresu dziedzictwa dostępne są w ramach Priorytetu XI „Kultura i dziedzictwo kulturowe”. W ramach Priorytetu realizowane będą projekty o charakterze ponadregionalnym. Priorytet XI podzielony został na trzy Działania, z czego dwa mogą być wykorzystane w dziedzinie ochrony dziedzictwa:

- Działanie XI.1 „Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym” - Pomocy finansowej udziela się podmiotom z tytułu inwestycji w zakresie m.in. rewitalizacji i adaptacji na cele kulturalne obiektów wpisanych do rejestru zabytków i zespołów tych obiektów wraz z ich otoczeniem. Minimalna wartość projektu wynosi 20 mln zł. Dla projektów dotyczących

wyłącznie konserwacji zabytków ruchomych minimalna wartość projektu wynosi 4 mln zł.

- Działanie XI.2 „Rozwój oraz poprawa stanu infrastruktury kultury o znaczeniu ponadregionalnym” - Pomocy finansowej udziela się podmiotom z tytułu inwestycji w zakresie budowy, rozbudowy, remontu i przebudowy instytucji kultury oraz zakupu i remontu trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej (wyłącznie jako jeden z elementów projektu).

2.2. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

Celem działania będzie poprawa jakości życia na obszarach wiejskich przez zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców wsi oraz promowanie obszarów wiejskich. Umożliwi rozwój tożsamości społeczności wiejskiej, zachowanie dziedzictwa kulturowego i specyfiki obszarów wiejskich oraz wpłynie na wzrost atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej obszarów wiejskich.

Pomocy finansowej udziela się podmiotom z tytułu inwestycji w zakresie:

- 1) budowy, przebudowy, remontu lub wyposażenia obiektów służących promocji obszarów wiejskich, w tym propagowaniu i zachowaniu dziedzictwa historycznego, tradycji, sztuki oraz kultury,
- 2) kształtowania obszaru przestrzeni publicznej;
- 3) budowy remontu lub przebudowy infrastruktury związanej z rozwojem funkcji turystycznych, sportowych lub społeczno-kulturalnych;
- 4) zakupu obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie, w tym budynków będących zabytkami, z przeznaczeniem na cele publiczne;
- 5) odnawiania, eksponowania lub konserwacji lokalnych pomników historycznych, budynków będących zabytkami lub miejsc pamięci;
- 6) kultywowania tradycji społeczności lokalnej oraz tradycyjnych zawodów.

Pomoc finansowa ma formę refundacji części kosztów kwalifikowalnych projektu. Maksymalna wysokość pomocy na realizację projektów w jednej miejscowości wynosi 500 000 zł w okresie realizacji Programu. Wielkość pomocy przyznanej na realizację jednego projektu nie może być niższa niż 25 000 zł.

3. Środki wojewódzkie, przyznawane przez marszałków województw.

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa stanowi, że samorząd województwa wykonuje zadania o charakterze wojewódzkim w zakresie kultury i ochrony jej dóbr. Realizacja tych zadań jest też związana z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz z ustawą o finansach publicznych.

Na tej podstawie sejmiki województw udzielają wsparcia finansowego projektom z zakresu ochrony dziedzictwa, poprzez dotacje celowe.

Z budżetu Województwa Podkarpackiego mogą być udzielane dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, posiadającym istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub naukowe oraz znajdującym się w złym stanie technicznym, w szczególności na:

- prowadzenie prac konserwatorskich zabytkowego wyposażenia i wystroju zabytków nieruchomych posiadających najwyższą wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- prace konserwatorskie dotyczące zabytków ruchomych, wpisanych do rejestru zabytków, w szczególności: wybitnych dzieł dawnej sztuki, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, wytworów techniki charakterystycznych dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentujących poziom nauki i rozwój cywilizacyjny.
- przedsięwzięcia, które polegają na prowadzeniu prac konserwatorskich lub restauratorskich przy najwartościowszych i najcenniejszych zabytkach nieruchomych, wpisanych do rejestru zabytków

O dotację może ubiegać się każdy podmiot będący właścicielem lub posiadaczem zabytku, jeżeli posiadanie to oparte jest o tytuł prawny do zabytku wynikający z użytkowania wieczystego, ograniczonego prawa rzeczowego, trwałego zarządu albo stosunku zobowiązaniowego. Pomocą finansową obejmowane są prace przy obiektach, które uznane zostały za zabytek i wpisane są do rejestru zabytków prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

4. Środki gminne.

Zgodnie z uchwałą Gmina Markowa wspierać będzie działania właścicieli lub posiadaczy poprzez możliwość udzielenia dotacji na podstawie Uchwały Rady Gminy Markowa nr XXXI/131/05 z dnia 24 sierpnia 2005 r. w sprawie określenia zasad i trybu postępowania o udzielenie i rozliczenie dotacji z budżetu Gminy Markowa na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru, a także podejmować samodzielne działania, w celu:

- wsparcie w pozyskiwaniu środków finansowych przeznaczonych na konserwację i renowację zabytków wpisanych w rejestr zabytków
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy ich zahamowania
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.

IX. Aneksy

1. Wykaz zabytków wpisanych do gminnego rejestru zabytków.
2. Wykaz zabytków wpisanych do rejestru zabytków.
3. Wykaz stanowisk archeologicznych

Przewodniczący
Rady Gminy Markowa

Maria Magdalena Gonciarz

Gminny rejestr zabytków

GMINA MARKOWA

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Materiał	Datowanie	Rejestr zabytków	Uwagi
1.	HUSÓW	Kaplica cmentarna		mur	przed 1890r.		Obiekt posiada kartę ewidencyjną /dz. nr 2051/
2.	HUSÓW	Kapliczka	Obok domu nr 36	mur	k. XIX w.		Wrona Władysław /dz.nr.2030/
3.	HUSÓW	Kapliczka p. w. Św. Jana	Obok domu Szpunar Helena nr 466	mur	1870 r.		Obiekt posiada kartę ewidencyjną /dz.nr.97/1/
4.	HUSÓW	Kapliczka	Obok domu nr 282	mur	ok. 1878 r.		Kłusek Michał i Kazim./dz. nr. 1774/
5.	HUSÓW	Szkoła	Nr 27	mur	1937 - 1939		Obiekt posiada kartę Ewidencyjną / dz. nr.2038/1
6.	HUSÓW	Zespół dworski - dwór - park		mur	Poł. XIX w.	A – 964 06.05.76	Obecnie nieużytkowany, rozbud. XIX/XX w. Obiekt posiada kartę ewidencyjną / nr dz. 2
7.	HUSÓW	dom	nr 589	drewno	XIX / XX w.	A – 911 13.11.69	Chata Jana Raka, ob. dom remont 1980r. /dz. nr.2071/2/ obiekt posiada kartę ewidencyjną

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Materiał	Datowanie	Rejestr zabytków	Uwagi
8.	MARKOWA	Zespół Kościoła Parafialnego pod wezwaniem Św. Doroty	Nr 1428	mur.	1910 r.		Parafia Rzym. – Kat. /nr dz. – 1417/
9.	MARKOWA	Plebania	Markowa nr 1429	mur	1885 r.		Parafia Rzym. – Kat. /Nr działki – 1416/
10.	MARKOWA	Kapliczka	na cmentarzu	mur (kamień)	Pocz. XX w.		/nr dz. - 1419/2/
11.	MARKOWA	Kapliczka	Obok domu nr 1029	mur	1902 r.		Tadeusz Cwynar /nr dz. – 129/
12.	MARKOWA	Kapliczka	Obok domu nr 1260	mur	ok. XIX w.		Marek Szylar /nr dz. – 3735/1/
13.	MARKOWA	Kapliczka	Obok domu nr 1428	mur	ok. XIX w.		koło kościoła / nr dz. - 1416/
14.	MARKOWA	Kapliczka	Obok domu nr 1620	mur	1908 r.		Józef Bawół /nr dz. – 2165/
15.	MARKOWA	Kapliczka	Obok domu nr 1661	mur	1930 r.		Zdzisław Homa /nr dz. – 2189/
16.	MARKOWA	Zagroda Muzeum - chatupa kmieca	Nr 1500	drewno	1874 r.	A -1087, 19.03. 81	obiekt posiada kartę ewidencyjną /nr dz. 1660/2/

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Materiał	Datowanie	Rejestr zabytków	Uwagi
17.	MARKOWA	Zagroda Muzeum - chałupa biedniacka	Nr 1500	drewno	1905 r.	A – 1263 28.08.93	obiekt posiada kartę ewidencyjną /nr dz. 1660/8/
18.	MARKOWA	Zagroda Muzeum stajnia krmiecia	Nr 1500	drewno	4 ćw. XIX w.	A – 1263 28.08.93	obiekt posiada kartę ewidencyjną / nr dz. 1660/2/
19.	MARKOWA	Zagroda Muzeum stajnia biedniacka	Nr 1500	drewno	1905 r	A – 1263 28.08.93	obiekt posiada kartę ewidencyjną /nr dz. 1660/8/
20.	MARKOWA	Zagroda Muzeum stodoła z wozownią	Nr 1500	drewno	4 ćw. XIX w.	A – 1263 28.08.93	obiekt posiada kartę ewidencyjną / nr dz. 1660/2/
21.	MARKOWA	Zagroda Muzeum Wiatrak koźlak	Nr 1500	drewno	1946 r.	A – 1263 28.08.93	obiekt posiada kartę ewidencyjną /nr dz. 1660/
22.	MARKOWA	Wiatrak	Nr 1328	drewno	1938 r.		Obiekt posiada kartę ewidencyjną / nr dz. 1289/ zakupił Mateusz Szpytma
23.	TARNAWKA	Kościół parafialny dawna cerkiew greko - katolicka		mur	1940 r.		obiekt posiada kartę ewidencyjną
24.	TARNAWKA	Kapliczka		mur	I.20 XX w.		obiekt posiada kartę ewidencyjną nr dz. 200/
25.	TARNAWKA	Leśniczówka	Nr 228	mur	1930 r.		Nadleśnictwo Kańczuga /nr dz. 103/1/

Przewodniczący
Rady Gminy Kańczuga

Maria Magdalena Gonciarz

Gminna ewidencja zabytków

GMINA MARKOWA

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Material	Datowanie	Uwagi
1.	HUSÓW	Kaplica cmentarna		mur	przed 1890r.	Obiekt posiada kartę ewidencyjną
2.	HUSÓW	Kapliczka	obok domu nr 36	mur	k. XIX w.	Wrona Władysław
3.	HUSÓW	Kapliczka p. w. Św. Jana	obok domu nr 460	mur	ok.1870 r.	Obiekt posiada kartę ewidencyjną
4.	HUSÓW	Kapliczka	Szpunar Helena 466	mur	ok. 1870 r.	Obiekt posiada kartę ewidencyjną
5.	HUSÓW	Kapliczka	obok domu nr 282	mur	ok. 1878 r.	Kłusek Michał i Kazim.
6.	HUSÓW	Szkoła		mur.	1937-1939	
7.	HUSÓW	Szkoła	obok domu nr 387	drewno	I. 20 XX w.	Przebudowany i adaptowany na budynek mieszkalny
8.	HUSÓW	Sklep	obecnie dom nr 36	mur	Ok. 1930 r.	Władysław Wrona
9.	HUSÓW	Zespół dworski - dwór - park		mur	Poł. XIX w.	Obecnie nieużytkowany, rozbud. XIX/XX w. Obiekt posiada kartę ewidencyjną A – 964 06.05.76
10.	HUSÓW	dom	Nr 37	drewno	4 ćw. XIX w.	Dom rodzinny biskupa uz. Anna Błaszkiewicz
11.	HUSÓW	dom	nr 369	drewno	XIX/XX w.	chata Jana Raka, ob. dom

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Material	Datowanie	Uwagi
						nr 2, remont 1980r. obiekt posiada kartę ewidencyjną A – 329, 13.11.1969
12.	MARKOWA	Zespół Kościoła Parafialnego pod wezwaniem Św. Doroty		mur.	1904 r.	Parafia Rzym. – Kat.
13.	MARKOWA	Plebania	Markowa nr 1429	mur	1910 r.	Parafia Rzym. – Kat.
14.	MARKOWA	Kapliczka	na cmentarzu	mur (kamień)	pocz. XX w.	
15.	MARKOWA	Kapliczka	Obok domu nr 1029	mur	1902 r.	Tadeusz Cwynar
16.	MARKOWA	Kapliczka	Obok domu nr 1260	mur	ok. XIX w.	Maria Ziobrowska
17.	MARKOWA	Kapliczka	Obok domu nr 1428	mur	ok. XIX w.	koto kościoła
18.	MARKOWA	Kapliczka	Obok domu nr 1620	mur	1908 r.	Józef Bawół
19.	MARKOWA	Kapliczka	Obok domu nr 1661	mur	1930 r.	Zdzisław Homa
20.	MARKOWA	Budynek ZOZ		mur	1938 r.	
21.	MARKOWA	Karczma	Nr 1202	mur - drewno	I. 20 XX w.	Adaptowany na strażnicę OSP
22.	MARKOWA	Zagroda Muzeum - chatupa kmieca		drewno	1874 r.	T P w Markowej obiekt posiada kartę ewidencyjną A - 1087, 19.03.81
23.	MARKOWA	Zagroda Muzeum - chatupa biedniacka		drewno	1905 r.	obiekt posiada kartę ewidencyjną A – 1263, 28.08.93
24.	MARKOWA	Zagroda Muzeum stajnia kmiecia		drewno	4 ćw. XIX w.	obiekt posiada kartę ewidencyjną A – 1263, 28.08.93
25.	MARKOWA	Zagroda Muzeum stajnia biedniacka		drewno	1905 r.	obiekt posiada kartę ewidencyjną A – 1263, 28.08.93

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Material	Datowanie	Uwagi
26.	MARKOWA	Zagroda Muzeum stodoła z wozownią		drewno	4 ćw. XIX w.	obiekt posiada kartę ewidencyjną A – 1263, 28.08.93
27.	MARKOWA	Zagroda Muzeum Wiatrak kozłak		drewno	1946 r.	obiekt posiada kartę ewidencyjną A – 1263 28.08.93
28.	MARKOWA	Zagroda Muzeum - kapticzka		drewno	Pol. XIX w.	remont.2001 r.
29.	MARKOWA	Zagroda Muzeum – dawna szkoła ludowa		drewno	1 ćw. XX w. przeniesiona 2003 r.	
30.	MARKOWA	Zagroda Muzeum – spichlerz „Sołek”		drewno	1898 r. przeniesiony 1995 r.	
31.	MARKOWA	Wiatrak	Kud Wiesław Markowa nr 880	drewno	1938 r.	
32.	MARKOWA	Zagroda - dom - stajnia	Nr 179	drewno	I. 20 XX w.	Andrzej Niemczak
33.	MARKOWA	Zagroda - dom - stajnia	Nr 942	drewno	4 ćw. XIX w.	Danuta Balawejder
34.	MARKOWA	Zagroda - dom - stajnia	Nr 1048	drewno	4 ćw. XIX w.	Kazimierz Kielar
35.	MARKOWA	Zagroda - dom	Nr 1126	drewno	Pol. XIX w.	Antoni Grad (rozebrany)

<i>Lp.</i>	<i>Miejscowość</i>	<i>Obiekt</i>	<i>Adres</i>	<i>Material</i>	<i>Datowanie</i>	<i>Uwagi</i>
36.	MARKOWA	Zagroda - dom	Nr 1364	drewno		Mienie komunalne Monika Dubiel
37.	MARKOWA	Dom	Nr 16	mur	1906 r.	Halina Kuźniar
38.	MARKOWA	Dom	Nr 62	drewno	4 ćw. XIX w.	Józef Mazurek
39.	MARKOWA	Dom	Nr 90	mur	1909 r.	Wojciech Bawół
40.	MARKOWA	Dom	Nr 95	drewno	1898 r.	Władysław Kochmański
41.	MARKOWA	Dom	Nr 96	drewno	4 ćw. XIX w.	Józef Wiglusz (decyzja o rozbiorce)
42.	MARKOWA	Dom	Nr 168	drewno	1926 r.	Franciszek Cyran
43.	MARKOWA	Dom	Nr 185	drewno	Pocz. XX w.	Franciszek Kochmański
44.	MARKOWA	Dom	Nr 228	drewno	1899 r.	Maria Bróz
45.	MARKOWA	Dom	Nr 314	drewno	I. 20 XX w.	Zofia Lonc
46.	MARKOWA	Dom	Nr 406	drewno	4 ćw. XIX w.	Maria Ingot
47.	MARKOWA	Dom	Nr 536	drewno	4 ćw. XIX w.	Danuta Kielar
48.	MARKOWA	Dom	Nr 594	drewno	4 ćw. XIX w.	Zofia Lichota
49.	MARKOWA	Dom	Nr 618	drewno	4 ćw. XIX w.	Zofia Kuźniar
50.	MARKOWA	Dom	Nr 771	drewno	4 ćw. XIX w.	Halina Kmiotek (ruina)
51.	MARKOWA	Dom	Nr 816	drewno	1888 r.	Józef Kuźniar (rozebrany)
52.	MARKOWA	Dom	Nr 888	drewno	4 ćw. XIX w.	Zofia Szylar
53.	MARKOWA	Dom	Nr 896	drewno	4 ćw. XIX w.	Leonia Kielar
54.	MARKOWA	Dom	Nr 976	mur	1879 r.	Irena i Józef Bar dworek – zagroda kmiecia
55.	MARKOWA	Dom	Nr 1065	drewno	4 ćw. XIX w.	Teofila Bar (rozebrany)

<i>Lp.</i>	<i>Miejscowość</i>	<i>Obiekt</i>	<i>Adres</i>	<i>Materiał</i>	<i>Datowanie</i>	<i>Uwagi</i>
56.	MARKOWA	Dom	Nr 1203	drewno	1902 r.	Jan Balawejder
57.	MARKOWA	Dom	Nr 1291	drewno	4 ćw. XIX w.	Anna i Zbigniew Kielar
58.	MARKOWA	Dom	Nr 1365	drewno	4 ćw. XIX w.	Stanisław Wolano
59.	MARKOWA	Dom	Nr 1369	drewno	I. 20 XX w.	Jan Welc
60.	MARKOWA	Dom	Nr 1481	drewno	4 ćw. XIX w.	Katarzyna Bar (rozebrany)
61.	MARKOWA	Dom	Nr 1578	drewno	1923 r.	Wojciech Lonc
62.	MARKOWA	Dom	Nr 1582	drewno	1921 r.	Franciszek Balawejder
63.	MARKOWA	Dom	Nr 1585	drewno	4 ćw. XIX w.	Katarzyna Dźwierzńska
64.	MARKOWA	Dom	Nr 1601	drewno	4 ćw. XIX w.	Katarzyna Bąk
65.	MARKOWA	Dom	Nr 1618	drewno	Pocz. XX w.	Antoni Lonc
66.	MARKOWA	Dom	Nr 1632	drewno	I. 20 XX w.	Zofia Szylar
67.	MARKOWA	Dom	Nr 1633	drewno	I. 20 XX w.	Stanisław Tymiński
68.	MARKOWA	Dom	Nr 1634	drewno	4 ćw. XIX w.	Zofia Kud
69.	MARKOWA	Dom	Nr 1712	drewno	4 ćw. XIX w.	Jan Broda
70.	MARKOWA	Wiatrak	Nr 1328	drewno	1938 r.	Zakupił Mateusz Szpytma
71.	MARKOWA	Kuźnia	Nr 327	drewno	I. 20 XX w.	Michał Cyran
72.	TARNAWKA	Kościół parafialny dawna cerkiew greko - katolicka		mur	1940 r.	obiekt posiada kartę ewidencyjną
73.	TARNAWKA	Kapliczka		mur	I. 20 XX w.	
74.	TARNAWKA	Karczma	Działka nr 200	drewno	4 ćw. XIX w.	Maślak Jan – Łańcut Armii Krajowej 43/25 (pożydowska, obecnie w stanie ruiny)

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Material	Datowanie	Uwagi
75.	TARNAWKA	Leśniczówka	Nr 228	mur	około 1930 r.	Nadleśnictwo Kańczuga
76.	TARNAWKA	Dom	Nr 215	drewno	I. 20 XX w.	Tadeusz Szal

Przewodniczący
Rady Gminy Mielce
Maria Magdalena Gonciarz

ALFABETYCZNY SPIS STANOWISK NA OBSZARZE AZP 104 – 79

(w nawiasie nr stan. na obszarze)

1. Husów , st. 1 (5): mł . ep. kam. (os.)
2. Husów , st. 2 (6): gr. tarnobrzaska (śl.os.)
3. Husów , st. 3 (7): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
4. Husów , st. 4 (8): k. cer. sznurowej (śl. os.)
5. Husów , st. 5 (9): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.),
nieokreśl. (skarb monet)
6. Husów , st. 7 (10): k. cer. sznurowej (śl. os.)
7. Husów , st. 8 (11): k. cer. sznurowej (śl. os.)
8. Husów , st. 9 (12): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
9. Husów , st. 10 (13): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
10. Husów , st. 11 (14): k. cer. sznurowej (śl. os.), mł. ep. kam. (osada),
gr. tarnobrzaska (osada)
k. przeworska z mł. lub późn. okr. wpl. rzym . (śl. os.)
prehist. (os.), okr. wczesnośredn. (os.)
11. Husów , st. 12 (15): mł. ep. kam. (śl. os.)
12. Husów , st. 13 (16): mł. ep. kam. (os.)
13. Husów , st. 14 (17): k. przeworska z okr. wpl. rzym. (os)
14. Husów , st. 15 (18): k. przeworska z okr. wpl. rzym. (os.)
15. Husów , st. 16 (19): k. przeworska z okr. wpl. rzym. (os.)
16. Husów , st. 17 (20): mł. ep. kam. (os.), gr. tarnobrzaska (os?),
k. przeworska z okr. wpl. rzym.? (os?)
prehist. (os.), okr. wczesnośredn. (os.)
17. Husów , st. 18 (21): k. przeworska z okr. wpl. rzym. (os.)
18. Husów , st. 19 (22): okr. wczesnośredn. (os.)
19. Husów , st. 20 (23): nieokreśl. (os.)
20. Husów , st. 21 (24): mł. ep. kam. lub wcz .ep .brązu (śl .os.),nieokreśl. (os.)
21. Husów , st. 22 (25): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.), nieokreśl. (os.)
22. Husów , st. 23 (26): nieokreśl. (os.)
23. Husów , st. 24 (27): mł. ep. kam .lub wcz. ep. brązu (śl. os.), nieokreśl. (os.)
24. Husów , st. 25 (28): nieokreśl. (cmentarzysko?)
25. Husów , st. 26 (29): k. pucharów lejk. ? śl. os.,
mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
26. Husów , st. 27 (30): k .pucharów lejk. ? (śl. os.)
mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (os.)
27. Husów , st. 28 (31): k. cer. sznurowej (śl. os.),
mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
28. Husów , st. 29 (32): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (os.)
29. Husów , st. 30 (33): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.),
nieokreśl. (cmentarzysko ?)
30. Husów , st. 31 (34): k. pucharów lejk. ? (śl. os.)

31. Husów , st. 32 (35): nieokreśl.
32. Husów , st. 36 (36): k. cer. sznurowej (śl. os.)
mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
33. Husów , st. 37 (37): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
34. Husów , st. 38 (38): mł. ep. kam. (śl. os.)
35. Husów , st. 39 (39): mł. ep. kam. (śl. os.), okr. średniow. (śl. os.)
36. Husów , st. 41 (40): k. lendzielska ? (śl. os.)
37. Husów , st. 42 (41): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (os.)
38. Husów , st. 43 (42): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
39. Husów , st. 44 (43): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
40. Husów , st. 45 (44): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
41. Husów , st. 46 (45): mł. ep. kam. ? (śl. os.), okr. średniow. (śl. os.)
42. Husów , st. 47 (46): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
43. Husów , st. 48 (47): k. mierzanowicka ? (śl. os.),
mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (os.)
44. Husów , st. 49 (48): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (os.)
45. Husów , st. 50 (49): nieokreśl. (śl. os.)
46. Husów , st. 52 (50): nieokreśl. (śl. os.)
47. Husów , st. 53 (51): k. pucharów lejk? (śl. os.)
mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
48. Husów , st. 54 (52): mł. ep. kam. ? (śl. os)
49. Husów , st. 56 (53): mł. ep. kam. ? (śl. os)
50. Husów , st. 57 (54)): mł. ep. kam. ? (śl. os)
51. Husów , st . 58 (55): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
52. Husów , st. 60 (56): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
53. Husów , st. 61 (57): k. cer. sznurowej ? (śl. os.)
54. Husów , st. 62 (58): mł. ep. kam. (os.)
55. Husów , st. 63 (59): mł. ep. kam lub wcz. ep. br. (śl. os.)
56. Husów , st. 64 (60): mł. ep. kam. ? (os.)
57. Husów , st. 65 (61): k. pucharów lejk? (śl. os.)
58. Husów , st. 66 (62): k. pucharów lejk? (śl. os.)
od paleolitu schyłk. do wcz. ep. brązu (śl. os.)
59. Husów , st. 67 (63): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
60. Husów , st. 68 (64): mł. ep. kam. ? (os.)
61. Husów , st. 69 (65): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
62. Husów st. 70 (66): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
63. Husów , 71 (67): k. cer. sznurowej ? (śl. os.)
64. Husów , 72 (68): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
65. Husów , 73 (69): k. przeworska z późnego okr. wpl. rzym. (śl. os.)
66. Husów , 74 (223): mł. ep. kam. (os.), gr. tarnobrzeńska (os.)
k. przeworska (os.), prehist. (os.)
67. Husów , st. 75 (224): mł. ep. kam. (os.),
k. przeworska z późnego okr. wpl. rzym. (os.),
prehist. (os.), okr. wczesnośredn. (os.)

68. Husów , st.76 (225): k. przeworska z mł. lub z późn. okr. wpl. rzym. (śl.os.)
prehist. (śl. os.), okr. wczesnośredn. (os.)
69. Husów , st. 77 (226): mł. ep. kam. (os.),
70. Husów , st. 78 (227): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl.os.)
71. Husów , st. 79 (228); mł. ep. kam. (os.), gr. tarnobrzaska (os.), prehist.(os.)
72. Husów , st. 80 (229): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl.os.)
73. Husów , st. 81 (230): mł. ep. kam. (os.), lub wczesn. ep. brązu (os.), prehist.
(śl.os.)
74. Husów, st. 82 (231) k. przeworska ? z mł. lub późn. okr. wpl. rzym.? (os.)
75. Husów , st. 83 (232): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl.os.)
76. Husów , st. 84 (233): kam. lub wcz. ep. brązu (śl.os.)
77. Husów , st. 85 (234): k. pucharów lejk? (os.), okr. średniow. (śl. os.)
78. Husów , st. 86 (235): mł. ep. kam. (śl. os.),prehist. (śl.os.)
79. Husów , st. 87 (236): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl.os.)
80. Husów , st. 88 (237): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
81. Husów , st. 89 (238) : ep. kam. lub wcz. ep. brązu (os.)
82. Husów , st. 90 (239): okr. średniow. (śl. os.)
83. Husów , st. 91 (240): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
84. Husów , st. 92 (241): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
85. Husów , st. 93 (242): mł. ep. kam. (os.)
86. Husów , st. 94 (243):): k. pucharów lejk? (śl. os.), ep. kam. (os.),
prehist. (śl. os.), okr. średniow. (śl. os.)
87. Husów , st. 95 (244): prehist. (śl. os.)
88. Husów , st. 96 (245): mł. ep. kam. (os.)
89. Husów , st. 97 (246): mł. ep. kam. (os.)
90. Husów , st. 98 (247): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
91. Husów , st. 99 (248): okr. średniow. ? (śl. os.)
92. Husów , st.100 (249):mł. ep. kam.(os.),k. trzcinińska ? (śl. os.),prehist. (os.)
prehist. lub okr. wczesnośredniow. (os.),
okr. wczesnośredn. (os.), okr. średnio. (śl. os.)
- 93 . Husów , st.101 (250): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu
(śl. os.),prehist.(śl.os.)
- 94 . Husów , st. 102 (251): mł. ep. kam. (os.)
- 95 .Husów , st. 103 (252): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
- 96 .Husów , st. 104 (253): mł. ep. kam. (śl. os.)
- 97 .Husów , st. 105 (254): okr. średniow. (śl.os.),
98. Husów , st.106 (255): mł. ep. kam. (os.)
99. Husów , st. 107 (256): okr. wczesnośredn. lub okr. średniow. (śl.os.),
100. Husów , st. 108 (257): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
101. Husów , st. 109 (258): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
102. Husów , st. 110 (259): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (os.)
- 103 .Husów , st. 111 (260); mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
104. Husów , st. 112 (261): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (stan.pracowniane?)
- 105 .Husów , st. 113 (262): mł. ep. kam. (os.)

105. Husów , st. 114 (263): k. cer. sznurowej (śl. os.)
106. Husów , st. 115 (264): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
107. Husów , st. 116 (265): okr. średniow. (śl.os.)
108. Husów , st. 117 (266): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
- 109 .Husów , st. 118 (267): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
110. Husów , st. 119 (268):mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
111. Husów , st. 120 (269): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (os.)
112. Husów , st. 121 (270): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (os.)
113. Husów , st. 122 (271): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (os.)
114. Husów st. 123 (272): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (os.)
115. Husów st. 124 (273): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
116. Husów st. 125 (274): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.), prehist.(śl. os.)
117. Husów st. 126 (275): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
118. Husów st. 127 (276): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (os.)
119. Husów st. 128(277): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
120. Husów st.129 (278): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
121. Husów st. 130 (279):k..cer. sznurowej lub k. mierzanowicka?(os. lub cmenr.?)
122. Husów st. 131 (280):mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
123. Husów st. 132 (281): prehist.(śl. os.)
124. Husow st. 133 (282): k. pucharów lejk.? k. cer. sznurowej ? (śl. os.)
125. Husów st. 134 (283): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
126. Husów st. 135 (284): mł. ep. kam. (śl. os.)
127. Husów st. 136 (286): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.), prehist.(śl. os.)
okres wczesnośredn.(os.)
128. Husów st. 137 (287): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
129. Markowa st. 33 (89): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
k. mierzanowicka ? (śl. os.), prehist. (os.)
130. Markowa st. 34 (90):mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
prehist. (os.), okres wczesnośredn.(śl.os.)
131. Markowa st. 35 (91): mł. ep. kam.? (os.)
gr. tarnobrzeska (os.) prehist. (os.)
- 132 . Markowa st. 36 (92): k. cer. wstęg. rytej (śl. os.), mł.ep. kam. (os.),
k. trzciniecka (os.), gr. tarnobrzeska (os.),
k. przeworska z mł. lub późn. okr. wpl. rzym. (os.)
prehist. (os.), prehist. lub okr. wczesnośredn. (śl.Os.)
133. Markowa , st. 37 (93): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
134. Markowa , st. 38 (94):mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
135. Markowa, st. 39 (95) : mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
136. Markowa, st. 40 (96): mł. ep. kam. (os.)
137. Markowa, st. 41 (97): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
138. Markowa, st. 42 (98): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
139. Markowa, st. 43 (99); prehist. (os.)
140. Markowa, st. 44 (100): mł. ep. kam. (os.), k. trzciniecka (os.),
gr. tarnobrzeska z mł. ep. brązu lub wcz.ep. żel.?(śl.os.)

- prehist.(śl. os.) okres średniow.(śl. os.)
142. Markowa, st. 45 (101): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
143. Markowa, st. 46 (102): prehist. (śl. os.)
144. Markowa, st. 47 (103): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
144. Markowa, st. 48 (104): okres średniow.(śl. os.)
145. Markowa, st. 49 (105): mł. ep. kam. (os.)
146. Markowa, st. 50 (106): mł. ep. kam. ? (os.), k. trzciniecka (śl. os.),
prehist. (os.), okr. średniow. (śl. os.)
147. Markowa, st. 51 (107): mł. ep. kam. (os.),
k. przeworska z okr. wpł. rzym. (śl. os.) prehist. (os.)
148. Markowa, st. 52 (108): k. cer. wstęp. rytej ? (os.)
149. Markowa, st. 53 (109): prehist. ? (śl. os.)
150. Markowa, st. 54 (110): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
151. Markowa, st. 55 (111): k. cer. wstęp. rytej (os.),
prehist. (śl. os.), okr. wczesnośredn. (śl. os.)
152. Markowa, st. 56 (112): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
153. Markowa, st. 57 (113): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.),
gr. tarnobrzaska ? (śl. os.) prehist. (os.)
154. Markowa, st. 58 (114): gr. tarnobrzaska ? (śl. os.)
155. Markowa, st. 59 (115): mł. ep. kam. (os.), okr. średnio. (śl. os.)
156. Markowa, st. 60 (116): okr. średnio. (os. ?)
157. Markowa, st. 61 (117): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
158. Markowa, st. 62 (118): k. cer. wstęp. rytej (os.), mł. ep. kam. (os.),
gr. tarnobrzaska (śl. os.), prehist. (os.),
okr. wczesnośredn. (os.), okr. średnio. (śl. os.)
159. Markowa, st. 63 (119): mł. ep. kam. (os.), okr. wczesnośredn. (śl. os.)
160. Markowa, st. 64 (120): k. malicka ? (śl. os.), mł. ep. kam. (os.),
k.mierzanowicka ? (śl. os.), gr. tarnobrzaska (os.),
prehist. (os.), okr. wczesnośredn. (os.),
okr. wczesnośredn. lub średnio. (śl. os.)
161. Markowa, st. 65 (121): mł. ep. kam. (os.), prehist. (os.),
okr. wczesnośredn. (os.), średnio. (śl. os.)
162. Markowa, st. 66 (122): mł. ep. kam. (os.)
163. Markowa, st. 67 (123): mł. ep. kam. (os.), prehist. (śl. os.),
k. wczesnosłow. (VI w.) (os.)
164. Markowa, st. 68 (124): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
165. Markowa, st. 69 (125): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (os.)
166. Markowa, st. 70 (126): k. malicka ? (os.), k. mierzanowicka ? (śl. os.),
prehist. (os.)
167. Markowa, st. 71 (127): mł. ep. kam. (os.), okr. średnio. (śl. os.)
168. Markowa, st. 72 (128): mł. ep. kam. ? (śl. os.), k. mierzanowicka ? (śl. os.),
prehist. (os.), prehist. lub okr. średnio. (śl. os.)
169. Markowa, st. 73 (129): prehist. (śl. os.)
170. Markowa, st. 74 (130): mł. ep. kam. (śl. os.), prehist. (os.)

171. Markowa, st. 75 (131): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (os.)
prehist. lub okr. średnio. (śl. os.)
172. Markowa, st. 76 (132): prehist. (śl. os.)
173. Markowa, st. 77 (133): mł. ep. kam. (śl. os.), k. mierzanowicka ? (os.),
mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.),
gr. tarnobrzeska (śl. os.), okr. średnio. (śl. os.)
174. Markowa, st. 78 (134): mł. ep. kam. ? (śl. os.),
k. przeworska z okr. wpł. rzym. (os.), prehist. (os.),
175. Markowa, st. 79 (135): mł. ep. kam. ? (śl. os.),
mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.),
k. przeworska z okr. wpł. rzym. (os.), prehist. (os.),
176. Markowa, st. 80 (136): mł. ep. kam. (os.), k. mierzanowicka ? (śl. os.),
k. przeworska (os.), prehist. (os.)
177. Markowa, st. 81 (137): prehist. (os.)
178. Markowa, st. 82 (138): prehist. (os.)
179. Markowa, st. 83 (139): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (os.)
180. Markowa, st. 84 (140): prehist. (os.)
181. Markowa, st. 85 (141): mł. ep. kam. (os.), k. trzciniecka (os.), gr. tarnobr. (os.),
k. przeworska z mł. lub późnego okr. wpł. rzym. (śl. os.)
182. Markowa, st. 86 (142): mł. ep. kam. (śl. os.),
mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.), prehist. (os.)
183. Markowa, st. 87 (143): okr. średnio. (os. ?)
184. Markowa, st. 88 (144): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
185. Markowa, st. 90 (145): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (os.)
186. Markowa, st. 91 (146): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
187. Markowa, st. 92 (147): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (os.), prehist. (os.)
188. Markowa, st. 93 (148): k. przeworska z okr. wpł. rzym. ? (śl. os.), prehist. (os.),
okr. średnio. (os.)
189. Markowa, st. 94 (149): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
190. Markowa, st. 95 (150): mł. ep. kam. (os.)
191. Markowa, st. 96 (285): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
192. Markowa, st. 97 (216): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
193. Markowa, st. 98 (217): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)
194. Markowa, st. 99 (218): mł. ep. kam. lub wcz. ep. brązu (śl. os.)

Przewodniczący
Rady Gminy Markowa

Maria Magdalena Gonciarz

SPIS STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH NA OBRZARZE AZP 103 - 79
MARKOWA

L. p	Miejscowość	Numer w m.	Stanowisko na obsz.	Charakter stanowiska	Chronologia
1.	Markowa	1	7	śląd osadn.	EK lub wcz. EB
2.	Markowa	2	8	osada	Prahist.? Średniow. lub nowoż.
3.	Markowa	3	9	Cmentarzysko?	Mł .EK – kult. cer .sznur.
4.	Markowa	4	10	Cmentarzysko ?	Mł. EK lub wcz .EB.
5.	Markowa	5	11	Ślad osadn. Ślad osadn.	Mł .EK lub wcz. EB prahist.
6.	Markowa	6	14		
	Markowa	6	14	Osada Ślad osadn. Ślad osadn.	EB? Okr. wpł. rzym. Średniow.
7.	Markowa	7	15	Ślad osadn.	Średniow.?
8.	Markowa	8	16	śląd osadn.	Średniow.
9.	Markowa	9	17	Osada Ślad osadn.	Prahist. Średniow.?
10.	Markowa	10	18	Ślad osadn.	Średniow. ?
11.	Markowa	11	21	Ślad osadn.	Prahist.
12.	Markowa	12	22	Ślad osadn.	Średniow.
13.	Markowa	13	23	Ślad osadn.	Prahist.
14.	Markowa	14	25	Osada Ślad osadn. Ślad osadn.	Prahist. EB – kult. mierzanow.? Okr. wpł. rzym.
15.	Markowa	15	26	Ślad osadn.	Średniow.
16.	Markowa	16	27	Ślad osadn. Ślad osadn.	Prahist. Średniow.
17.	Markowa	17	28	Ślad osadn.	Średniow. lub nowoż.
18.	Markowa	18	29	Ślad osadn.	Średniow. ?
19.	Markowa	19	30	Ślad osadn.	Prahist.
20.	Markowa	20	33	Osada Ślad osadn. Ślad osadn. Ślad osadn.	Prahist. Okr.wpł.rzym. Wcz.średniow.? Średniow.
21	Markowa	21	34	Ślad osadn.	Prahist.
22.	Markowa	22	35	Ślad osadn.	Prahist.
23.	Markowa	23	39	Ślad osadn.	Średniow.
24.	Markowa	24	40	Ślad osadn. Osada Ślad osadn.	Mł. EK EB – kult .trzcieniecka Średniow.
25.	Markowa	25	41	Ślad osadn.	Średniow.
26.	Markowa	26	42	osada	EB – kult. trzcieniecka
27.	Markowa	27	43	Ślad osadn.	Kult .łużycka ?

28.	Markowa	28	44	Ślad osadn Ślad osadn. Osada Ślad osadn.	Prahist. Mł. EK EB – kult. trzciniicka ? Średniow.
29.	Markowa	29	45	Ślad osadn.	Średniow./I poł.XIV w./
30.	Markowa	30	46	Ślad osadn.	Średniow.
31.	Markowa	31	47	Ślad osadn.	Średniow.
32.	Markowa	31	48	Ślad osadn. Ślad osadn.	Mł. EK lub wcz. EB Średniow.

Przewodniczący
Rady Gminy Markowa

Maria Magdalena Gonciarz